

Het Mechaniek van het Project

PROJECT / TRAJECT

‘Het is duidelijk dat men het liefst het subsidiegeld gewoon zou uitdelen,’ schrijft Dirk Lauwaert, niet zonder ironie. Maar dat kan niet en dus moeten er ‘projecten’ ingediend worden. Een essay over het project als toekomstvorm van een maatschappij zonder utopie.

De onweerstaanbare aantrekkingskracht van het woord project

Het kopen van een huis omschrijft de bankier van bij het eerste gesprek als ‘jullie project’. Kunstencentra en theatergezelschappen moeten hun ‘project’ omschrijven om subsidies binnen te halen. Studenten in kunstscholen moeten hun ‘eindproject’ motiveren en omschrijven. Een huwelijk sluiten, kinderen wensen,... het wordt allemaal als ‘project’ benoemd.

Er gaat vandaag van het woord project een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit. Studies van semantische modes zijn zeldzaam, vooral satirici wijzen ons op de manieren ervan. Die satire is terecht, want de populariteit van zo’n term is evenredig met een niet begrijpen van wat we met de term precies doen. Het zijn stopwoorden die als een black box functioneren, of als een joker. Juist hun onduidelijkheid laat toe te verdoezelen én te instrumentalisieren. Het ene heeft iets met het andere te maken: ieder instrumentalisieren veronderstelt het onderdrukken van het niet-instrumentaliserbare en omgekeerd leidt ieder weggedrukt tot instrumentalisering.

In het woord ‘project’ drukt zich een verschuivende ‘manière de faire’ uit (waarom en hoe huwt men, koopt men een huis, maakt men een werk?). Het ‘project’ wijst impliciet op een nieuwe constellatie voor handelen, beslissen, beoordelen. Het duidt op nieuwe verhoudingen.

★

Ik maak de oefening van het woordenboek. In *Le Petit Robert* – die mij in die oefening telkens weer schitterend dient – vind ik de volgende twee betekenissen van het woord ‘project’: ‘Image d’une situation, d’un état que l’on pense atteindre. Ce que l’on se propose de faire, à un certain moment. (Projets administratifs, écono-

miques, politiques). Tout ce par quoi l’homme tend à modifier le monde ou lui-même, dans un sens donné.’ Travail, rédaction préparatoire; premier état. Description, dessin, modèle antérieur à la réalisation.’

Project heeft eerst en vooral te maken met maken, bewerken. Woorden als ‘travail’, ‘réalisation’, ‘faire’ en ‘modifier’ maken dat duidelijk. Het ‘project’ maakt deel uit van het semantische veld van de arbeid en het werk. Als er een verschuiving plaats heeft in het gebruik van het project, dan signaleert dat een gewijzigde structuur van het makende doen.

Ik wijs verder op enkele treffende contrasten. De eerste betekenis wijst op een vaag object: ‘image’, ‘ce que l’on pense’, ‘se propose’, ‘tend à’. De tweede betekenis zegt precies en concreet: ‘travail’, ‘description’, zelfs ‘état’. In de eerste betekenis gaat het om een krachtige, maar niet al te zeer omschreven potentialiteit; het is een streefdoel. Men weet wat men wil en tegelijk dat het niet te bereiken is. In de tweede betekenis is een project zeer concreet en is het intiem gekoppeld aan een verwerkelijking. Tussen ‘premier état’ en ‘réalisation’ ligt het tweede veld stevig verankerd binnen positiviteit. Hier is het project niet een doel dat men wil maar nooit helemaal kan realiseren, zoals in de eerste betekenis, maar het zeer concrete instrument om het doel juist wel te verwerkelijken.

Men kan dit contrast ook omschrijven als de tegenstelling tussen datgene wat verderop, stroomafwaarts van het maken ligt (de eerste betekenis) en datgene wat (stroomopwaarts) voorafgaat aan het maken.

Het ‘project’ in ons hedendaags taalgebruik volgt niet de eerste betekenis, maar helemaal en exclusief de tweede. Het ‘project’ vandaag is

geen open potentialiteit, maar een gelimiteerde, pragmatische functie.

★

Het project is een tekst en dus geen beeld (‘image’ zoals in de eerste definitie, die dus ook de verbeelding oproept). Het is een bepaald type tekst. Een tot op grote hoogte geregelde, geconventionaliseerde tekst. Een gebruikstekst zoals een jaarverslag, een juryrapport, een inventaris, een recept, een bijsluiter. Er zijn regels om het op te stellen. Regels in functie van de bestemming, van de ‘project-makelaar’ (om een neologisme te maken). Het project is een middel, geen autonome prestatie. Het is een praktisch middel in relatie tot een te realiseren resultaat, maar vooral een retorisch middel in relatie tot de instantie die beoordeelt en erkent (toekennen van een lening, verkrijgen van een quotering of een subsidie). Het project zegt wat men gaat doen, minder om dat te gaan doen, maar in de eerste plaats om de makelaar te overtuigen.

De idee van het ‘project’ markeert vooral de verschijning van die derde, de project-makelaar in een cruciale maar toch zeer paradoxale positie. Ik huw niet voor mijn bankier of notaris en toch kom ik via het project-denken onder een merkwaardige afhankelijkheid van hem. Via het ‘project’ participeert hij op een intieme manier aan mijn initiatieven. Hij beoordeelt mijn ‘project’ en daarmee eigenlijk ook de intieme structuur van mijn handelen. Mijn project wordt op die manier zijn project. Maar omgekeerd past de project-leverancier zich intiem aan de verwachtingen van de project-makelaar aan. Men schrijft het project – als een pastiche – in functie van het profiel van de